شیعرو زانستی جوانیناسی … سۆران محەمەد

شیعرو زانستی جوانیناسی (جمالیات)
Aesthetics

هەروەك چۆن گوتراوە جوانیناسی (ئیستاتیك) بەشێكە لە بەشە جۆراوجۆرو سەرەكییەكانی شیعر، وەك دەلالەت، ئاماژە، وێنە، زمانی وێناندن، لێكچوواندن، خوازە، بەرجەستەكردن، دركە، بابەت، سیمبوڵ، جیاكاریی، پێداگریی، تۆن، سەروا، زمان، چنین… هتد
ئەوا بەگشتی سەبارەت جوانیناسی دەتوانین بڵێین بەشێكە لە بەشە جۆراوجۆرەكانی فەلسەفە، بەڵام وەك زانستێكی سەربەخۆ نەناسرا تا ئەو كاتەی فەیلەسوف بومجارتین ١٧١٤-١٧٦٢ لە دوا پەڕتوكیدا (رامانە فەلسەفییەكان) راستەوخۆ ئاماژەی بەم زاراوەیە داوە، كاتێك لە چییەتی شیعر دەدوا و لەوەدا جیاكاریی كرد لە نێوان زانستی جوانیناسی و سەراپا مەعریفەكانی تر، لەرەوە زاراوەی ئیستاتیكای داڕشت، لە هەمان كاتیشدا رای ئەوتۆیەش هەن كە جوانیناسی وەك لەقێك لە فەلسەفەی مامەڵەكردن لەگەڵ سروشت و جوانی و هونەرو سەلیقەدا لێكئەدەنەوە و پێناسە دەكەن.
بەشێوەیەكی زانستی دەتوانین بڵێین كە جوانیناسی بریتییە لە دیراسەكردنی هەستەكی و بەهای سۆزداریی، هەر لەمبارەدا (هاربەرت ریدا) دەڵێت: جوانیناسی یەكێتی پەیوەندییە شێوەییەكانە لە نێوان شتەكاندا كە لەلایەن هەستەكانمانەوە دركی پێدەكرێت و مامەڵەی لەگەڵدا دەكرێت، لە كاتێكدا هیگڵ لەمەڕ جوانیناسی دەڵێت: ئەو پەرییە ناسراوەیە لە ژێر شوێندا ڕێكەوتی دەكەین، هەرچی (جۆن دیوی) یە وای دەبینێت دەتوانرێت جوانیناسی فەراهەم بێت لە ڕێی درك و سەلیقەوە بە جۆرو لقی زانستە هونەرییەكان .
بیردۆزەكانی جوانیناسی كەشفی ئەوە دەكەن كە ئێمە وەك چۆن كاردانەوەمان دەبێت سەبارەت ئەزموون و شتە بەرجەستەكان، هەتا بتوانین شیكاری ئەوە بكەین كە بە چی بڵێین جوانە و بە چیش بڵێین ناشرینە. لەبەر ئەوەی ئەم ئەزموونەش زیاتر هەستەكییە وەك لەوەی بیردۆزیی بێت، ئەوا ئەستەمە قاڵبێكی كۆنكریتی بۆ دابڕێژرێت و بە ئاسانی بخرێتە نێو چوارچێوەی زمانەوە، بۆ وێنە دەتوانین بە دیمەنێكی ئێوارەی خۆراوابوون یان تابلۆیەكی قەشەنگ بڵێین جوانە، بەڵام ئاسان نییە بڵێین چی وای لە ئێمە كرد ئەو بڕیارە بدەین.

تا بشتوانین ئەزموونی جوانیناسی شیکار بکەین ئەوا دەبێت بزانین کە چۆن بیردۆزە جوانیناسییەکانی هونەر هەوڵیان داوە دەستنیشانی جۆرە جیاوازەکانی ئەزموونی هەستەکی هەر هونەرێکمان بۆ بکەن و ئا بەم ڕێگایەش بەمان وێنا بکەن، هەر لەم دیدگایەشەوەیە دەگوترێت جوانیناسییەکانی هەستەکانی مرۆڤ جیاوازن، بۆ نموونە جوانیناسینەکانی بینین وەك هی بیستن یان بینین و خەیاڵ و خوێندنەوە نییە..

ئا لێرەدا بیری وتەیەکی شاعیرێکی پیرە قەڵاتم دەکەوێتەوە کە لە نەوەدەکاندا سەبارەت بەشێك لە ئەزموونی شیعری خۆی پێی گوتم: چاوەڕوانی چ شیعرێکی ڕۆمانسی و وەسفئامێزی دولبەر و قژی زەردو چاوی شین لە شیعرەکانم دەکەن؟ لە کاتێکدا من ژیانم لەگەڵ بەڵەبەڕین و ئاسن و بورغودا بەسەر بردبێت.

بەڵام لەگەڵ ئەمانەشدا ئەو جیهانە جیاوازانە هەر یەك لە قەدەر عەشق و موعانات و ڕەهەندە جیاوازەکانیان پڕن لە جوانی کەشفنەکراو، کەواتە لێرەوە دەگەینە ئەو حەقیقەتەی جوانیناسیش دابەشی چەند بەشێك بکەین، لەوانە ئەو بەشە باوەی خوێنەرێکی سادە بۆ نموونە لە وەسفی دیمەنێکی ڕازاوەی بەهاردا یان باڵای شۆخێکدا بەری دەکەوێت، یان ئەو بەشە تایبەت و نەدۆزراوەیەی لە هەر ڕشتەو بوارو ساتە وەختێکی تایبەتدا شاعیر لەژیاندا لەگەڵی دەژی و دەتوانێت لە دەقێکی نوێدا ئاشنامان بکات پێیان، بەڵام مەرجیش نییە هەموومان بۆ هەمان ئاستی سەلیقەو بینینی شاعیر مامەڵەی لەگەڵ بکەین و چێژی لێ ببینین، هۆکەشی ڕەنگە بگەڕێتەوە بۆ جیاوازیی دنیابینی و ئەزموون و خەم و پەرۆشانییەکانی هەر یەك لە ئێمە.

بگره جارانێکی زۆریش دەکرێت له ناو ناشیرینیدا جوانی بدۆزرێتەوەو هەروەها به پێچەوانەشەوه له ناو جوانیدا ناشیرینی بوونی هەبێت، هەروەك شاعیری ناوداری فەرەنسی شارل بۆدلێر له هەندێك له دەقەکانیدا کەشفی ئەم دوالیزمه دەکات و پارادۆکسەکانیان دەنووسێتەوە.

ئەمە وەهای ئەوەی لای بەشێکی تری ڕەخنەنووسان ئەو بەشەی ئیستاتیکا زیاتر جێی لێوردبوونەوەی پێویستە کە تا ئێستا کەشف نەکراوەو شاعیرو ئەدیبی داهێنەر بە هەست و ڕامانی ورد دەیانووسێتەوەو ئەفراندنیان تێدا دەکات، ئەو بەشە پەنهانەی جوانی کە هەموو چاوەکان نایبینن، مەگەر چاوی دڵ و هۆش و هەستی ئەدیبێك درکیان پێبکات و لەم ڕێگەیەشەوە بتوانێت ئاوەزانی دەقەکانی بکات و نوێبوونەوە بۆ کارەکانی ببەخشێت، وەك چۆن هەندێك جوانی نەژاکاو لە بەها بەرزەکاندا دەبیننەوە، بەشێکی تر لە توخم و ساتە

گەردوونییە تایبەتییەکاندا دەبییننەوە کە رامان و ساکان و داهێنان بە دوای خۆیاندا دەهێنن. ئیتر ئەوە دەکەوێتەوە سەر ستایلی ئەفرێنەر ئەدیب کە بزانێت و بتوانێت چۆن بە تەکنیکێکی ناوازەو جیاواز پێخشیان بکات,، هەر وەك چۆن لە زۆربەی ڕەگەزە جۆراوجۆرەکانی بووندا جۆرێك لە فەلسەفەی جوانی هەیە کە ئەرکی ئەدیبی داهێنەرە لێیان وردبێتەوەو بیاندۆزێتەوە.

سەران محەمەد

ئەگەر بیرەوەرییەکانم بنووسمەوە جەنگی جیهانی سێیەم بەرپا دەبێت/ بەشی نۆیەم .. خۆدواندنی: ستیڤان شەمزینی

لیزا: عەشق پێویستی بە پاڵەوانە. ئاخر کاتێک عاشق بووم زانیم گەمە بە ئاگر دەکەم، ئاگرێک شەیدام بە تینی بسووتێم!. عەشق چیترە جگە لە توانەوە لە مەعشووقدا؟ ئێستا چرکە بە چرکە هەست بە توانەوەی خۆم دەکەم لە ڕۆحی تۆدا، هەست دەکەم پێویستە لە تۆدا بتوێمەوە و لە دەستا چرۆ بکەم و سەر لەنوێ سەوز ببمەوە. ئیدی عەشق ئاوایە دەبێت خۆت لە مەعشووقدا ون بکەیت، هیچ پێناسەیەک بۆ خۆت نەهێڵیتەوە و جارێکی تر لە مەعشووقدا خۆت شوناس بکەیتەوە. عەشق وایە ئازارێکی شیرین و شیرینێکی پڕ ئازارە!!، عەشق قومارێکی سەختە، دەبێت خۆت بۆ دۆڕانی ژیانت ئامادە بکەیت، لە دۆڕان و بردنەوە لە عەشقدا هەر یەک شتن، بەڵام دەبێت بزانیت لە عەشقدا ڕووبەڕووی شەپۆلە سەرشێتەکان دەبیتەوە کە ڕەنگە پەلوپۆت بشکێنن و بە هەمیشە نغرۆ بیت، عەشق پرۆسەیەکی سەختە و پاڵەوانی دەوێت. عەشق پێویستی بە پاڵەوانە! عەشق زۆرانبازییەکە هەزارەها پاڵەوانی بە شکستەوە هەڵداوەتەوە دەرەوەی گۆڕەپانەکە، بۆیە ئەگەر ڕۆحێکی سەرکەش و پاڵەوانانەت نییە هەرگیز بیر لە عەشق مەکەرەوە.!.
ستیڤان: ئای چەندە خۆشم دەوێی و لەوە دەچێت ڕەنگی تەم گرتبێت،!

ئێستا هیچ لە پێشووی خەم ناچم و پێموایە رەنگی ئەوینی تەم گرتووە!. من و تۆ حکایەتی عەشقێک دەنووسینەوە لەوەتی دنیا هەیە بەخۆیەوە نەبینیوە، تۆ شانۆگەریی "رۆمیۆ و جولێت"ی شکسپیر بخوێنەوە لەوێدا بە ڕوونی خۆمان دەبینیتەوە! من ئەمشەو کەوتمە ناو هەمان بارودۆخ کە "رۆمیۆ"ی تێدا بوو، ئەی "جولێت"ەکەم دڵنیام تۆش هەروا. بیر لەوە دەکەمەوە کاتێک دانتی "کۆمیدیای خواوەندی" نووسی "بیاتریس"ی خۆشەویستی خستە ناو دۆزەخەوە، بیرۆکەکەیم پێ سەیرە، هەرگیز ناتوانم کارێکی وەهات لەگەڵ بکەم، چوون هەموو شتێک لێرە پێچەوانەیە و ئەوەی دەسووتێت لە دۆزەخی عەشقدا منم، ئای چەند خۆشم دەوێی دۆزەخی من!!. مەعشووقە شیرینەکەم ئەگەر بمەوێ ئەو عەشقەی خۆم بە وشە گوزارشت لێ بکەم لە گەورەییەکەی کەم دەکەمەوە، لەبەرئەوەی لە کەشێکی وەها عاشقانەدا دەژیم، هەرگیز وشە و زمان ناتوانن گوزارشتی لێ بکەن..ناتوانن هەرگیز.. ناتوانن هەرگیز.

ستیڤان: ژیانم هەمووی پێچاوپێچ و تاریکە رێگایە، هەمووی کۆدی سەیر و سەمەرەیە. من خۆیشم نازانم چی دەکەم و چیم دەوێ لە ژیاندا، ئەوەی ئەمڕۆ داوای دەکەم و بڕوام پێیەتی سبەی لێی پاشگەز دەبمەوە!! ئەوەی خۆشی دەوێم لەسەر ئەم بزێویی و دەروونە پڕ کەفوکوڵەم دەبێتە سەرسەختترین نەیاری رۆژەکانی دواترم. ئەمە شتێکە هەمیشە و زۆرترین جار دووبارە بۆتەوە لە چیرۆکی ژیانی مندا.

لیزا: من لێت تێدەگەم، تۆ خۆت دەتەوێت وا ئاڵۆز بیت و خەڵک ماندوو بکەیت بە دیار تەڵیسمەکانتەوە!!.

ستیڤان: من هێشتا لە خۆم تێناگەم، کە دەتوانێت لافی ئەوە لێبدات لێم تێدەگات؟!. باپیرە گەورەی ئیبلیسیش نازانێت چ جۆرە هەوڵێکم لەگەڵ بدات!! دەروونێکی هێندە مەحزوون و ئاڵۆزم جێگەی شۆکە بۆ هەموو زاناکانی دەروونناسی.

لیزا: پێویست ناکات خۆت ئاڵۆزتر بکەیت لەبەردەمم، من لەوە تێگەیشتووم کەسێکی لە خۆباییت!!.

ستیڤان: لێرە بەدحاڵیبوونێک هەیە، سەیرە بە کەسێکی لە خۆبایی ناوم دەبەیت!!، گومان لە ناسکیی هەست و ویژدانم دەکەیت!! منیش ناچارم ئەباڵەکەی بخەمە پاڵ رۆحە بۆرجوازییەکەم!!، دەزانم تۆ پێدەکەنیت و هیچ نالێیت، ئەمە وێرانم دەکات و سەری شوشە با دەدەم!!. سەیرە وەختێک دەبینم درۆکانم بە راستی و راستییەکانیشم بە درۆ وەردەگیریت!!. چارەڕەشی لەوە زیاتر چی؟؟!!.

لیزا: تۆ کەسێکی ونیت، ئەمەش تاوانێک نییە بیدەمە پاڵت، خۆت نازانیت کێیت، دەبێت پێش هەموو شت خۆت بناسیت. ئەمە هەمان قسە کۆنەکەی سوکراتیشە!.

ستیڤان: پێشتر پێموابوو “زۆربا”ی یۆنانیم، دواتر خۆم وەک “دۆنکیشۆت” دەهاتە بەرچاو. هاوڕێیەکی کچم وتی: نا، تۆ “کازانۆڤا”یت!! برادەرە نزیکەکەشم دەیویست خاڵە هاوبەشەکانی من و “ئاکلی شەقاوە”ی پاڵەوانی “سادق هیدایەت” بدۆزێتەوە!! کەچی ئەمشەو زانیم من “مێرسۆ”ی کارەکتەری ناو رۆمانی “نامۆ”ی “ئەلبێرت کامۆ”م. هیوادارم لەمەش تێنەگەیت!.
لیزا: ئۆوو، باسی دۆنکیشۆت کرد، دەزانیت هەر کاتێک دۆنکیشۆت دەخوێنمەوە بەدەست خۆم نییە ئەو نوخبە گاڵتەجاڕەم بیر دێتەوە ناویان رووناکبیران و سیاسەتمەدارانە؟ یان ئەو پاڵەوانە کارتۆنییانەی شمشێرەکانیان لە مقەبایە!!.
ستیڤان: هەر لە راستیشدا وایە، ناوەندیی رووناکبیریی وەک بازاڕی عوکازی لێهاتووە، تەنیا گوێت لە ژاوەژاو و هوتافکێشانە. ئەمەش پیشەی پیاوە بچووکەکانە، ئەوانەی قسەی گەورە و درۆی گەورە و ناپاکیی زۆر گەورە دەکەن.
لیزا: با بگەڕێمەوە سەر بابەتی سەرەکیی، تۆ کە مرۆڤێکی ون بیت دیارە هیچ ئامانجێکیشت نییە بۆی تێبکۆشیت. راستە وایە؟.
ستیڤان: هەموو مرۆڤەکان بە دوای شتێکی ونبوودا دەگەڕێن پێش ئەوەی بیدۆزنەوە دەمرن، جیاوازیی من ئەوەیە دەزانم بە دوای چیدا دەگەڕێم، بەڵام زۆرینەی خەڵک نایزانن من بە دوای گەوهەرێکی ونبوودا دەگەڕێم.
لیزا: کەواتە ئەو گەوهەرە ونبووە چییە؟.
ستیڤان: ئەوە ئەو کۆدەیە نابێت بکرێتەوە، ئەمە وەک ئەوەیە بتەوێت سەیری فیلمێک بکەیت لە کۆتا گرتەیدا!!.
لیزا: ژیانت پڕ لوغزە، مەگەر ئەو کاتە بتوانین لێی تێبگەین بیۆگرافیای خۆت بنووسیتەوە و بڵاوی بکەیتەوە!.
ستیڤان: ئەگەر بیرەوەرییەکانم بنووسمەوە جەنگی جیهانی سێیەم بەرپا دەبێت، تەنیا ئەوەندە و بەس.
لیزا: من تێناگەم، تۆ بۆ زمانی هێما و کۆد قسەکانت دەدرکێنێت، وەک ئەوەیە داوام لێ بکەیت نووسراوێکت بۆ بخوێنمەوە بە خەتی هێرۆگلیفی پێش هەزاران ساڵ نووسرابێت.
ستیڤان: دیارە گەلەکان زمانێکی تایبەت بە خۆیان هەیە، کە هۆشمەندەکان ناتوانن لێی تێبگەن!.
لیزا: ئێستا دەمەوێت ئەو پرسیارەت لێ بکەم، پڕۆژەی داهاتووت چییە و دەتەوێ چی بکەیت؟.
ستیڤان: پڕۆژەی داهاتووم بیرکردنەوەیە لە خودی خۆم. لە کاتێکدا پڕۆژەی زۆرینە بریتییە لە گردکردنەوەی زۆرترین پارە، ئاخر سامان بۆ من زۆر گرنگ نییە، ببمە گەورەترین سەرمایەدار، نازانم چۆن

بەکاریبهێنم و رێگای بەختەوەریی پێ نادۆزمەوە. سامان دەتوانێت ماوەیەک غافڵم بکات، بەڵام ناتوانێت باوەڕم پێ بکات خۆشبەختم. سامانم نییە و بە سەروەتییی دەستی بۆ ئابڕووم نەبردووە، لە کاتێکدا زۆر کەس سەریان بە دەغیلە دەزانن و خستوویانەتە ژێر پێی جەلادەکەوە.

لیزا: ئەی پەڕژێت نییە بە باشترکردنی ژیانت؟. راستە ژیان زۆر بەرز نییە، بەڵام تاکە سەرمایەشمانە!.

ستیڤان: تۆ خۆت ژیان هەڵنابژێریت، تۆ ناتوانێت رەگەز و بنەماڵە و شوێن و کاتی خۆت و لە دایکبوونت هەڵنابژێریت. کەواتە ژیان چوارچێوەیە، تۆ ناتوانێت لە چوارچێوەیەشدا بەربەست و تەلبەندی تر دێتە رێگەت و زۆرجاریش لە حەسرەتی گەمارۆکانی ناو ئەو چوارچێوەیە سەر دەنێینەوە.

لیزا: راستە ئێمە لە ناو خودی ژیانەوە بۆ ژیان دەڕوانین، رەنگە ئەگەر لە دەرەوەڕا سەیری بکەین، تێبگەین ژیان چەندە بێمانا و بێهودەیە. لەگەڵ ئەوەشدا دەبێت عەقڵانیانە پلانەرێی رۆژانی تەمەنمان بکەین.

ستیڤان: مرۆڤ بوونەوەرێکی عەقڵانی ئەبستراکت نییە، لەگەڵیدا غەریزە کار دەکا. بەڵام هەمیشە عەقڵ بەهایەکی گەورە بووە و رێی لە رەمەک و هەستەکانت گرتووە و تەلبەندی کردوون.

لیزا: تۆ زۆر مەرگدۆستیت، رقت لە ژیانە و پێیت لە کینە بەرامبەر بە ژیان؟ ئاخە مردن چیی هەیە بە بەخشین؟.

ستیڤان: مرۆڤی عەقڵانی هەمیشە وا هەست دەکات لە پەناوی کۆتاییدا دەژی کە مردنە. خەڵک مردن بە سەرەتای قۆناغێک دەزانن، لە کاتێکدا لای من کۆتایی هەموو قۆناغەکانە. تۆ ناتوانێت هەر یەک قۆناغ دەبینم، مرۆڤ دەژی لە پەناوی مردندا.

لیزا: تۆ تەنهایی کاری زۆر کردۆتە سەر روانگەکانت، پێویستە ببیتەوە بە بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی.

ستیڤان: من لە دەرەوەی کۆمەڵ دەژیم، ئەمە تەفسیرێکی جوگرافیی نییە، بەو مانایەش نییە ژیانم لە ناو ئەشکەوتدایە، بەڵکو لە نێو حەشاماتی خەڵکدا هەست بە تەنیایی خۆم دەکەم.

لیزا: کەواتە ژیان لای تۆ چییە؟.

ستیڤان: کەس نەیتوانیوە وەڵامی ئەو پرسیارە ناماقووڵە بداتەوە، ئایا ژیان خەونە، یان خەون ژیانە؟.

تێبینی:

ئەم تێکستە بەریتییە لە مەنەلۆگ نەک دیالۆگی دوو کەس، کەی بەشەکانی ئەم مەنەلۆگانە لە نێوان 2017-2010 نووسراون. لە بەرگی

دووەمی کتێبی “قوتووی عەتار” لەلاپەڕە 522-488 بەشێوەی کتێبی کاغەز لە ساڵی 2018 چاپ بوون

کتێـــبی هەمیشە جەلـلاد و هەردەم قوربـانی … نـاوی نووسـەر: یوسف عزەدین

کتێـبی **هەمیشە جەللاد و هەردەم قوربـانی** ٢٨٦ لاپەڕەیەو لەچاپخـانەی کارۆ چاپکراوە/سلێمانی٢٠٢٠

پێکهاتەی کتێبەکە لەکۆمەڵێک گوزەردا خۆی دەبینێتەوەو دەرئەنجامی کۆمەڵێك با بەت
و نووسین هاتۆتەبوون و بەگشتی کارکردنە لەوروژاندنی پرسیارگەلی فیکری و
فەلسەفی ئەرگۆمێنتانەدا.. سەرەتا لەوتارە فیکرییەکانەوە دەست پێدەکات و دواتر
دەچێتە سەر دیالۆگە هەستیارەکان و ئینجا دەگاتە کۆمەڵیک وەرگێرانی هەڵبژاردە
لەزمانی تورکییەوە.. هەر هەمووشی لەمەداری تێڕوانینێکی تەفکیکیانەدا
هەڵدەسووڕێت و مەبەستیەتی خوێنەر بەرەو دنیای پرسیارلەخۆکردن و تێڕامان و
بەخۆداچوونەوە ببات.

نامەیەک بۆ هاوڕێی شاعیرم (سەباح ڕەنجدەر) … ناڵە حەسەن

سڵاو هاورێی ئازیز بە هیوام ئاسوودە و تەندروست بیت .
بەسەلیقەیەکی پڕ هەستەوە زێتر لەجارێک ، قەسیدەی (تەواو بۆ
دواجار لێرەوە دەڕۆین) م خوێندەوە ، چێژی زۆری پێبەخشیم ، بە
بڕوای من یەکێکە لە قەسیدە نایابەکانی تۆ ، دەقەکە زێتر فۆرمێکی
درامی هەیە ، دەقێکی درێژ لەنێویدا کۆمەڵێک دەقیتری جودای لەخۆ
گرتبێت ، وەک ئەوەی ڕۆمانێک چەند کاراکتەرێکی سەرەکی هەبێت و
هەریەک لەو کاراکتەرانەش بە کۆمەڵێک ڕووداو دەورەدرابن .. لەم
شێوە دەق و فۆرمانەدا کە زمان بە چڕی ئیشی لەسەر کرابێ و وشە و
ڕستەکان لە پەیوەندییەکی توندوتۆڵدا بن ، کردنەوەی کۆد و هێماکان
بۆ بەرجەستەبوونی خوێند□ن□وەیەک و دیاریکردنی ناوەڕۆکێک ڕەنگە
کارێکی سانا نەبێت ، من نامەوێت لێرەدا باس لە پەیوەندی فۆرم و
ناوەڕۆک بکەم بەڵام ، هەر ئەوەندە دەڵێم / لە هەموو دەقێکی شیعری
(ناوەڕۆک) بوونێکی نادیاری هەیە ، لەڕێگای خوێندنەوە ئەو بوونە
دەردەکەوێت ، دەرکەوتنەکانیش لە خوێنەرێکەوە بۆ خوێنەرێکیتر
دەگۆڕێت ، لە دەقی (تەواو بۆ دواجار لێرەوە دەڕۆین) خوێنەر لە
ڕێگەی هەندێک لە وشە و ڕستە و دەستەواژە شیعرییەکانەوە ، دوای
ڕامان و قووڵبوونەوە دەتوانێ بڕێک لە کۆد و هێماکان بکاتەوە و (
ڕەنگە) بە ناوەڕۆک و خویندنەوەیەک بگات . من بەشبەحاڵی خۆم /
لەم دەقەدا زۆرێک لە ڕستە و دەستەواژەی شیعری جوانم خوێندەوە ،
کە هەم چێژبەخش بوون هەم وەک و میتافۆر و هێما و وێنەی شیعری لە
پشتیانەوە هەڵگری کۆمەڵێک گوتن و کێشمەکێش بوون ، بە تایبەت
کێشمەکێشی نێوان (ژیان و مردن) . من لێرەدا (هەندێک) لەم
ڕستە و دەستەواژە شیعریانە دەنووسمەوە دواتر هێندەی بۆم بکرێت
قسەیان لەسەر دەکەم .

_ لە شیعری (ڕوخسار و شوێن)
دیکتاتۆر بەسەر خوانماندا پژمی
هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما
گەڕاینەوە بەرسێبەری درەختی گۆڕستانەکان
_ مر□ق شاراوەو نهێنی درۆی ژیرە
نانی کردە تاشەبەرد
_ گۆڕیان بەتاڵکردین و ئێسکیان کردە قۆپچە
_ لە شیعری (جێناوەکان) :-

با بگ□□ینـەوە دواوە هێز توووڕەیە لە سێوی کەوتوو
با بگ□□ینـەوە دواوە باران خوێواوی لێدەچۆڕێ و
دەیکاتە هەڵم و دەبێتە تانەی چاوە
لە شیعری (گەشەی ڕەنگ)
_ شۆڕش شەپڕە لێی داوە
ناتوانێ مەلە بکا
_ دیکتاتۆر ڕۆنی لەبن پێی شۆڕشگێڕدا
هەڵخلیسکاند بەرەو ڕوونا کییەکی چرووک
_ لە شیعری (ئاوازی چاوپێکەوتن)
سەرزەمین تەواو ماندووە
پێویستی بە چاوپێکەوتنی دەنووک و باڵە
_ لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت)
هەناسە سواریت باڵندەیەکی هێڵکە شکاوی هەڵکورماوە
گوتم لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خۆشە
بە ئارەزووی خۆم لە بەهەشت ناچمە دەرە
_ لە شیعری (بێڕەنگ)
ئەو ڕۆژەی مر□ق دروست بوو
بێڕەنگ هەموو رەنگەکانی دابووە دنیا
_ لە شیعری (کاتی تایبەتی ڕووبار)
کلیل لە دەستی دیکتاتۆر بڕفێنن
بیخەینە گەنجینەی منداڵێک ...!
زۆرنین ئەو دەقانەی کە / بەچەند دێرێکی شیعری دەتوانن تەعبیر لە تراژیدیایەکی گەورە یان ژیانێکی پڕ لە ئازار و مەرگەسات بکەن .. یان ڕەسمکردنی ئەو زەمەنەی مر□ق□کان لەنێو شەوەزەنگێکی تاریک و لە گۆڕستانێکی گەورەدا هەناسە دەدەن . یان هەموو خەونە گەورەکان دەبن بە تۆزوغوباری دەم ڕەشەبا ...! شاعیر لەو دەقەدا ڕۆحێکی توووڕە و ماندووە ، بێزار لە هەلومەرجێک کە دەتوانین بە بە هەلومەرجی مردنی خەونە جوانەکان ناوی ببـەین ، ڕۆژگارێکە کە دیکتاتۆر خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزێکی گەورە و ڕەها یە ، لەڕیگەی ئەم هێزەی دیکتاتۆرەوە هەموو پەیوەندییەکان و یاسا و ڕێساکان ناڕێک و ناتەندروست دەبن و جووڵە و ئاراستەکانی ژیان دەشێوێندرێ ...! ، کە هیچ بەهاو حوڕمەتێک بۆ ئەویتر و مر□ق و بەها مرۆییەکان نامینێتەوە ، نیشتیمان دەبێتە گۆڕستانێکی گەورە ، شاعیر لە شیعری (ڕوخسار و شوێن) دا ، وێنەی ئەم نەهامەتیانەمان لە وێنەیەکی شیعری جوان و سەرکەوتوودا بۆ دەکێشێ و دەڵێ ، (دیکتاتۆر بەسەر خوانماندا پژمی / هیچ نیشانەیەکی خواردن نەما / گەڕاینەوە بەرسێبەری درەختی گۆڕستانەکان) ، دیکتاتۆر بێرەحمانە بەسەر

خوانەکان دەپژمە و دەشێتەوە ، خوانەکان پیس و ژەهراوی دەکات ، دواتر هیچ نیشانەیەکی خواردن نامێنێ و سفرەکان بەتاڵ و خاڵی دەبن ، مرۆڤەکانیش بە سکی برسییەوە لەبەر سێبەری درەختی گۆڕستانەکان ڕۆژەکانی تەمەنییان دەژمێرن ، چونکە نان بۆتە (تاشە بەردێکی گەورە ...!) . شاعیر لە دێڕێکی تردا وێنەیەکی گەورەترمان بۆ دەکێشێ و دەڵێ ، (گەڵیان بۆ تاڵ کردین و ئێسکیان کردە قەپچە ..) ، ئەمە دێڕە شیعرێکی تا بڵێی جوان و شیعرییە ، پڕ لە جووڵە و پڕ لە قسەیە ، واتە دیکتاتۆر لە ڕێگەی ئەو هێز و دەسەڵاتە ڕەهایەی کە هەیەتی ، وەک بازرگانێکی بێڕەحم نەک بەروبوومەکانی سەرزەوی بەڵکو چاوی بڕیوەتە ئەوانەی ژێر زەویش ، ئەوەتا گۆڕەکان بەتاڵ دەکەن و ئێسکەکان دەکەنە قەپچە ، شاعیر لەم وەزعە ناڕازی و نائارامە ، چونکە لە خەیاڵی ئەو ، گۆرستان شایستە بە مرۆڤ نییە ، لە خەیاڵی ئەو (پەپوولەکان دەمدەخەنە نێو دەمی یەکتری و کەمانجەژەنەکانیش سەمفۆنیای گوڵ و نان دەژەنن ...!) ، ئەو هەمیشە لە نێو خەیاڵە شیعرییەکانیدا ، خەون بە دنیایەکی جوانتر و باشتر دەبینێ ، لە نێو بیرکردنەوەکانی ئەودا ، مرۆڤ پیرۆزترین بوونەوەرە و شایستە بە هەموو خۆشییەک و سەروەرییەکە . ئەوەتا ڕوون و ئاشکرا لە شیعری (بێڕەنگ) دا ، پێمان دەڵێ / (ئەو ڕۆژەی مرۆڤ دروست بوو / بێرەنگ هەموو ڕەنگەکانی دابووە دنیا ..!) ، دەکرێت (بێرەنگ) هێما بێت بۆ خالقێک بەڵام ، خالقێکی نادیار ، لێرەدا سەروەری و بەهای مرۆڤمان بۆ ڕەسم دەکات ، شاعیر دەخوازێ ئەم ژیانە بگۆڕێت سەرزەمین و بەرسیبەر و ماڵەکان نەبنە گۆڕستان ، (چونکە لای ئەو سەرزەمین تەواو ماندووە ، پێویستییان بە چاوپێکەوتنی دەنووک و باڵە) ، (دەنووک و باڵ) هێمایە بۆ فڕین ، واتە جێهێشتنی ئەو سەرزەمینەی کە ماندووە و بۆتە گۆڕستانێکی گەورە ، واتە دەخوازێ ژیان بگۆڕێتەوە باری ئاسایی و بەها و ڕێز و سەروەری بۆ مرۆڤەکان بگەڕێتەوە ، بەڵام گەڕان بەچی دەکرێت ؟ ئەوە ئاشکرایە کە / هەموو گۆڕانێک چ ڕۆشنبیری بێت یان سیاسی یا کۆمەڵایەتی بێگومان بە ئاسان و شۆڕش دەکرێت ، بەڵام هەیهات لێرەدا (شۆڕش شەپۆڵ لێی داوە / ناتوانێ مەلە بکات ...!) ، چونکە (دیکتاتۆر ڕۆنی لەبن پێی شۆڕشگێڕدا / هەڵخلیسکاند بەرەو ڕووناکییەکی چرووک ...!) واتە دیکتاتۆر ڕۆنی لەژێر پێی شۆڕشگێڕەکان ڕۆکردووە و هەموویان خلیسکاون و کەوتوون ، بەمانای هەموویان / یان ئەوەتا لە خشتەبراون یان ئەوەتا دەستەمۆبوون ، ئێستا لە نێو نائومێدییەکی گەورە و لە نێو ڕووناکییەکی چرووک ڕاکشاون ..!) ، ئیتر گۆڕان چۆن ڕوودەدات ..!؟ بۆیە شاعیر کە دڵنیا دەبێ لەوەی بەم هەموو کەوتن و نائومێدییە گۆرانەوە

تروسکایی هیچ گۆرانکارییەک نابیندرێ و بەم زووانە هیچ گۆرانێک ڕوونادات ، بەڵام لەگەڵ ئەوەش ناتوانێ بێدەنگ بێت چونکە ئەو شاعیرە و (شیعریش فۆرمێکی بێدەنگ نییە …!) بۆیە دەخوازێ ، (کلیل لە دەستی دیکتاتۆر بڕفێنن / بیخەنە گەنجینەی منداڵێک …!) ، (گەنجینەی منداڵ) لێرەدا هێمایە بۆ دەستێکی پاک و ئەمین ، شاعیر دەخوازێ گەنجینەکە بگوازرێتەوە بۆ دەستێکی ئەمین ، تا چیتر مرۆڤەکان سفرەیان خاڵی نەبێت و لەژێر سێبەری درەختی گۆڕستانەکان ڕانەکشێن ..! بەڵام شاعیر لەوەش نائومێد دەبێت ، واتە بە وەزعێکی ئیفلیـــج و تـــا چابڕکـــات هەر تـــاریکییی بێ …! بۆیە هەر لەنێـــو نائومێـــدییەکانی خۆی دەمێنێتەوە و دەڵێ (بـــا بگەڕیینەوە دواوە باران خوێواوی لێدەچۆڕێ / دەیکاتە هەڵم و دەبێتە تانەی چاو …!) ، ئیتر تەواو ، کە باران خوێوای لێچۆڕا ، درەخت و گیا و سەوزاییش دمرن ، وردە وردە مرۆڤەکانیش ، بەمانای / ئیتر (تەواو دواجار هەموومان لێرەوە دەڕۆین …!) ، گوتمان شاعیر لەنێو نائومیدییەکی گەورەدایە ، یاخی و بێزار و ماندوو و توورەیە ، بە گومانێکی تۆخ و بە چاوی ڕەخنەوە لە هەموو گۆشەیەک دەڕوانێت ، لەهیچ شوێنێک ئارام ناگرێ و ناحەسێتەوە ، لەگەڵ ئەوەی هەموو یاساکان و هەموو دۆخەکان ناڕێک و شێوێندراون ، ژیان هیچی بەسەر هیچەوە نەماوە ، شاعیر لەم گۆڕستان و لەم ژیانە مەرگەساتییە تەنها شوێنێک شک دەبات کە بتوانێ تیایدا هەناسە بدات و ئارام بێتەوە ئەویش (شاری شیعرە (وەک ماڵێکی ئارام) ..!) ئەوەتا خۆی لە شیعری (بلیتی ژمارە بیست و هەشت) دا دەڵێ ، (گوتم / لە شاری شیعر دەژیم و هەناسەم نەرم و خۆشە / ئەها شیعرم لێدیارە و وەک کاتژمێری چوونە ژوان ڕێکی خستووم ،،!) ، ئەو دەڵێ (شاری شیعر) بەڵام شاریش هەر شوێنی ژیانە بۆیە من دەڵێم ماڵ ، واتە لەنێو ئەم هەموو نەهامەتی و نائومێدییە گەورانەدا شیعر تاکە هیوایە کە بۆی دەژی و لەنێو ئەم هەموو ناڕێکیانەدا / (ماڵی شیعر) ژیانێکی ئارامی پێبەخشیوە وەک کاتژمێر جەستە و دەروونی ڕێکخستووە . هەر ئەوەندەش نا ، دەڵێ (بە ئارەزووی خۆم لە بەهەشت ناچمە دەرەوە …!) ، ئەو شاعیرێکی نوێخواز و داهێنەرە ، لەنێو ڕووبەری شیعر و داهێنان شوناسی شاعیربوونی بەدەستهێناوە ، ئیتر کەسە داهێنەرەکانیش دەبن بە مـــوڵکی مێـــژوو و مر□ڤ□قـــایەتی بۆتاهەتـــا لەنێـــو ئەبەدییەتـــدا دەمێننەوە ، لێرە بەهەشت هێمایە بۆ مانەوە لەنێو ئەبەدییەتدا ..!

تا ئێرە بەشی یەکەمی نامەکەم بوو / لە بەشی دووەمدا ، دەمەوێت لە دەرگای با بەتێکی گرینگ بدەم ئەویش لە ڕێگەی دێرە شیعرێکی نێو ئەم دەقە ، لە شیعری (جێناوەکان) دا دەڵێت ، (با بگەڕێینەوە دواوە هێز تووڕەیە لە سێوی کەوتوو ..!) ، لەم دێرە شیعرەدا جوانییەکی

بێوێنە بەرهەم هاتووە لە هەمان كات ، بارگاوييە بە خەياڵى زانستى و فەلسەفى ، لە سەرەتا ئەو پرسيارە لەلاى خوێنەر دروست دەبێ / بۆ هێز توواەيە لە سێوى كەوتوو …؟! لەنێو قووڵايى بيركردنەوەدا ڕاستەوخۆ بيرمان بۆلاى (نيوتن و هاوكێشەى كێشى زەوى) دەچێت ، دواتر تێكەڵ بە ململانێى نێوان هێزەكانى مردن و ژيان دەبينەوە .. لەم وێنەيەدا / ديكتاتۆر زەوى كردۆتە گۆڕستانێكى گەورە ، زەوى هێمايە بۆ مردن ، ئاسمان لە سەرووى سێوەكەوە ، ڕوونا كى و خۆرەتاو و ئەستێرەكان و بەپێى بيركردنەوە ئايينەكان خوداوەندەكانيش لەوێن ، خوداوەنديش خاوەن هەموو دەسەڵات و هێزێكە ، ئاسمان هێمايە بۆ ژيان ، لەنێوان ململانێى (هێزى زەوى و هێزى ئاسمان) سێوەكە ململانێ و ئەنجامەكان يەكلايى دەكاتەوە ، دەكرێ سێوەكەش هێما بێت بۆ (مرۆڤەكان و نيشتيمان و هەموو شتە جوانەكان ..!) ، دواجار / سێوەكە دەكەوێت ..! ، هێزى مردن واتە (هێزى زەوى) زاڵ دەبێت بەسەر (هێزى ئاسمان) واتە هێزى ژيان ، بێگومان لەباروزروفێكى وا كە / شۆڕش شەپڕە لێى دابێ و شۆڕشگێڕەكان هەڵبخليسكێن و بكەون ، هەروەها چاويان پڕبێر لە ڕوونا كييەكى چرووك ، تروسكايى هيچ گۆڕانكاريەك نەبيندرێ و مرۆڤەكان بە سفرەى خالييەوە لە ژێر سێبەرى درەختى گۆڕستانەكان پاڵكەوتبن بێگومان جووڵەكان بە ئاراستەى مردن دەڕۆن …! بۆيە شاعير لەنێو ئەو نائومێديە گەورەيەدا دەڵێت (تەواو بۆدواجار لێرەوە دەڕۆين …!) ، ئەم دێرە شيعرە ڕەهەند و ماناكانى ، بۆ من جگە لە ئيستاتيكا و چێژ گرينگى و مانايەكى گەورەترى هەبوو ، من مانيفێستێكم نووسيوە كە لە (سێ بەش) پێكهاتووە ، گۆشە نيگا و تێڕوانين و بيركردنەوەكانى ئەزموونى خۆمم بۆ شيعر لەم مانيسفێستە چڕ كردۆتەوە ، كە بەشى يەكەمى بە ناوى (شيعر فۆڕمێكى بێدەنگ نييە) ، (بەشى دووەم / شيعر عەشقێكى گەورەيە ..!) لەم بەشەدا واتە لە بەشى دووەم دەڵێم / (شيعر ئەو عەشقەيە / پڕاوپڕە لە خەون و ئومێد و جووڵە ، فۆرمێكى پڕ لە قسەيە و هاوتەريبە لەگەڵ ژيان و بەها مرۆييەكان ، شاعير بيرمەند نييە بەڵام ، لە ڕێگەى بيركردنەوەكانى دەتوانێ پرسيارى بيرمەندانە بەرهەمبهێنێ ، شاعير فەيلەسوف نييە بەڵام لەريگەى پاشخانە مەعريفييەكەيەوە دەتوانێ پرسيارى فەلسەفى بوروژێنێ ، شاعير گەريدەيەكى جواناسە بۆ دۆزينەوەى جوانييەكان هەموو گەردوون لەبەردەمى دايە ، ئاسمان و كيشوەرەكان و ئۆقيانووسەكان و تەنانەت وردە ئەستێرە دوور دوورەكانيش ، دواجار / شيعر عەشقێكى گەورەيە ، ئەشقيش ميلۆدي□ بەردەوامەكەى ژيانە و ژيانيش دەقێكى شيعرى ناوازەى پڕ لە جوانى و چێژە …!) . ئەم دەقە ئەوەى پێشان□داين كە شيعر (فۆرمێكى بێدەنگ نييە) و شاعير

دەتوانێ دەنگ و هاوارەکانی خۆی بەسەر هەموو ئەو هێز و هۆکارانە بەرز بکاتەوە کە ، دەیانەوێت ژیان ناشیرین بکەن و خەونە جوانەکانی مرۆڤ لەباربەرن ، هەروەها شیعر لەتوانایدا هەیە ، بارگاوی بێت بە خەیاڵی زانستی و فەلسەفی و لەنێو مەعریفەیەکی فرەڕەهەند ئیش بکات ، دواجار پرسیاری زانستی و فەلسەفیش بوڕوژێنێ ، بۆیە دڵخۆش بووم بە خوێندنەوەی ئەم دەقە بە من وەک ئەوە وابوو بە قەڵەمی جوانی نووسرابێتەوە ،
ئیتر هاورێ گیان / دووبارە هیوای خۆشبەختی و بەختەوەریت بۆ دەخوازم ، بە ئومێدم لەنێو ڕووبەری شیعر و رووبەری داهێنان ، قەڵەمەکەت هەر بە بەشت بێ و سەڵاو لە شیعر …!

ناڵە حەسەن / کەنەدا
٢٠٢٠ ٩/ /١٢

تێبینی / قەسیدەی (تەواو بە دواجار لێرەوە دەڵێین) لە دە شیعریتر پێکهاتووە بەم ناوانە (ڕوخسار و شوێن / جێناوەکان / ڕێگاکانی دەوروبەر / گەشەی ڕەنگ / ئاوازی چاوپێکەوتن / بلیتی ژمارە بیست و هەشت / ئێمەی گۆرانییەک دەگوترێ / بێڕەنگ / کاتی تایبەتی ڕووبار / ستایشێک بۆ جوودی) .

ڕێکەوتنی نێوان ئیمارات و بەحرەین لەگەڵ ئیسرائیل، بزمارێکی تر لە تابوتەکەی ((عروبە)) دەدا! …عەبدوڵا ساڵح

ئەم شەو 11 / 9 / 2020 ، هاوکات لەگەڵ ساڵیادی پەلامارەکانی 11/ سپتامبەر ، دۆناڵد ترامپی سەرۆکی ئەمریکا ڕێکەوتنی نێوان بەحرەین و ئیسرائیلی ڕاگەیاند، ئەم ڕێکەوتنە وەك چوارەمین ڕێکەوتنی نێوان وڵاتە عەرەبیەکان و ئیسرائیلە دوای میسر وئوردون و ئیماراتیش لەناوەڕاستی ئەم مانگەدا .
ئەم ڕێکەوتنانە، ماوەیەك زۆر بەزۆر بەردەوام بوون و ئێستا ئاشکرا

کران. بەم شێوەیە بەحرەین دەبێتە دووەم ووڵاتی کەنداو کە ڕێکەوتن واژۆ دەکا لەگەڵ ئیسرائیل دوای میسر(1979) و ئوردون (1994) . چاوەڕوانیش دەکرێ بەدوای بەحرەیندا و ئیمارتدا چەندین ووڵاتی ((عەرەبی)) ئەم هەنگاوە بنێن ، لەوانە عومان ، ، سودان ، جیبۆتی وتەنانەت مەغربیش .

ئیمارات، بۆ واژۆ کردنی ئەم ڕێکەوتنە، بیانوی ئەوە دێنێتەوە گوایە ئیسرائیل لێرە بەدواوە پەل ناهاوێ بۆ دەست بەسەرداگرتنی هیچ زەویەکی کەناری ڕۆژئاوا (الضفة الغربية)و ئەم پرۆسەیە دەوەستێنێ ، لەڕاستیدا ئەم بیانوە وەك هیچ دەستکەوتێك هەژمار ناکرێ و ئەوەمان بیر دەخاتەوە کاتی خۆی لە ساڵی 1978 دا کە ڕێکەوتنی نێوان ئیسرائیل ومیسر واژۆ کرا ، مەناحیم بێگن ی سەرۆك وەزیرانی ئەو کاتی ئیسرائیل، بڕیاری دا بۆماوەی سێ مانگ چالاکی نیشتەجێکردن (النشاط الاستيطاني) بوەستێنێ دواتر ڕوداوەکان پێچەوانەی ئەوەیان سەلماند.

ئەم ڕێککەوتنانە‌ درێژەی پڕۆژەی (صفقة القرن) ە کە ئەمریکا داڕێژەریەتیو ناوەرۆکەکەی بریتیە لە گونجاندنی ئیسرائیل لەگەڵ وولاتانی ناوچەکە (تطبيع) و کردنیبە شەریك لە ڕوبەڕوبونەوەی مەترسیاەکاندا، مەبەستیش لە مەترسیەکان لە پلەی یەکەمدا ئێرانە، دواتریش بەیەکجاری پەیوەندیەکان لەگەڵ ئیسرائیل ئاسایی بکرێنەوە، ئەمەش پێش مەرجی هەر پرۆسەیەکی ئاشتیە لە ناوچەکەدا. تێڕوانینی ئەمریکای ئەمڕۆ لەژێر سایەی دەسەڵاتداریەتی ترامپدا، بۆ هەر مەسەلەیەکی جیهانی، بەر لەهەموو شتێك، لە گۆشەنیگای ئابوریەوە سەیر دەکرێ ، بەڵام لەپەیوەند بەم ڕێکەوتنانە‌، وەك یەك كۆگشتی (پاكێجی) لێکهەڵپێکراو لە هەموو بوارەکانی سیاسی، ئابوری و ئیستراتیجیەوە سەیر دەکرێ ، ئەمە لەلایەك، لەلایەکی ترەوە کاتی ڕاگەیاندنی ئەم ڕێکەوتنانە‌، بەتایبەتیش لەلایەن دۆناڵد ترامپی سەرۆکی ئەمریکا، دەچێتە خانەی بانگەشەی دووبارە هەڵبژاردنەوەی بۆ سەرۆکایەتی ئەو ووڵاتە، ئەوەش ووڵاتانی کەنداو مەبەستیانە کە لەبەرامبەر هەڕەشەکانی ئێراندا کەڵك لە سیاسەتە‌کانی ترامپ وەربگرن بەرامبەر ئێران .

كێشەی فەلەستین یەكێکە لە كێشە هەرە ئاڵۆز و دژوارەکانی ناوچەی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست بەتایبەتی و جیهانیش بەگشتی. خەڵکی فەلەستین کە لە ساڵی 1948 وە بەزۆر لە ووڵاتی خۆیان دەرکراون و نێردراون بۆ وولاتانی دەوروبەر و لە ئۆردوگاکاندا نیشتەجێ کراون، ڕووبەڕوی سەخترین بارودۆخی ژیان وگوزەران بونەتەوە، بێ ئەوەی هیچ شوناسێکی

((نیشتمانیان)) هەبێ و وەك هاوڵاتی مامەڵە بکرێن، بۆهەرکوێ چوبن وەك پەناهێندە هەژمار کراون ، مەگەر لە هەندێ ووڵات کە مافی هاوڵاتی بوونی پێبەخشیبن . ژیانیان لە ئۆردوگاکاندا، جگە لە نەهامەتی و دەست کورتی وهەژاری و نەخۆشی و چەندین دەرد وئازاری تر ، بەبەردەوامیش پەلامار دراون و پاکتاو قەڵاچۆ کراون، کوشتاری ئۆردوگای تەل زەعتەر ساڵی (1976) لەلایەن میلیشیا مەسیحیەکانی لوبنان، کوشتاری ئۆردوگاکانی سەبرا وشاتیلا ساڵی (1982) دووبارە لەلایەن میلیشیا مەسیحیەکانی لوبنان، دواتر لەهەمان ئەو دوو ئۆردوگایە ساڵی (1985) لەلایەن میلیشیا شیعەکانی بزوتنەوەی ئەمەل، ئەوە جگە لە دەستدرێژی وپەلاماری بەردەوامی دەوڵەتی ئیسرائیل. ئەو فەلەستینیانەش کە لە کەرتی غەزە و کەناری ڕۆژئاوا دەژین، بارو دۆخی ژیان و گوزەرانیان لەوانی تر باشتر نیە چ بەدەست پەلاماری دەوڵەتی ڕەگەز پەرستی ئیسرائیلەوە و چ بەدەست سیاسەت وشەڕی نێوان باڵە سیاسیە جیاوازەکانی فەلەستینیەکان خۆیانەوە ، بزوتنەوەی حەماسی توندڕەوی ئیسلامی لە غەززە و ، بزوتنەوەی ناسیونالیزمی عەرەبی لە کەناری ڕۆژئاوا .

کێشەی فەلەستین، هەر لە سەرەتای سەرهەڵدانیەوە، ناسیۆنالستە عەرەبەکان و دەوڵەتەکانیان سەرمایەگوزاریان لەسەر کردوە وبەکاریان هێناوە بۆ جوڵاندنی هەستی نەتەوایەتی و خۆڵ کردنە چاوی جەماوەری وڵاتەکانیان. بەرز کردنەوە و زەقکردنی دروشمی دڕێنەی (کێشەی فەلەستین کێشە سەرەکیەکەی عەرەبە، ئیسرائیل دەبێ فڕێبدرێتە دەریاوە …) و چەندین دروشمی قەبەی تر، تەنیا بۆ پەردەپۆشی زوڵم وچەوسانەوە بوە لە سەر خەڵکی بەشمەینەتی ئەو ووڵاتانە و بردنە پێشی سیاسەتیەکانیان وهەرچی زیاتر پێشێل کردنی مافەکانیان و چەنگ قاییم کردنیان لە دەسەڵات و پەردەپۆشی کێشەی ئابوریەکانیان وشکاندنەوەی بەسەر جەماوەری کرێکار و زەحمەتکێشی ئەو ووڵاتانەدا و پارێزگاری لە بەرژەوەندی سەرمایەدارانیدا. ئەمڕۆش، ئەم ڕیز بەستنو پەلە کردنەی وڵاتانی عەرەبی بۆ دامەزراندنی پەیوەندی لەگەڵ دەوڵەتی کۆنەپەرستی ئیسرائیل ودەستبردن بۆ سات و سەودا لەگەڵیدا و پەراوێز خستنی کێشەی فەلەستین، نیشانەیەکی ترە لەوەی کە بزوتنەوەی ناسیۆنالستی عەرەب و ماهیەتە چینایەتیە بۆرژوازیەکەی تا دێت بزماری پتەوتر دەدرێ لە تابوتەکەی، هەروەك ((کوردایەتیەکەی)) لای خۆمان ، ئیتر تازەجەماوەری بەرینی کرێکار وزەحمەتکێش لەوە دەرچوە بەو تەپڵە سەما بکا و فریو بخوا.

لێرەدا نابێ ئەوەش لەبیربکەین کە هەڵوێستی فریوکارانەی ووڵاتانی

ئێران و تورکیا و قەتەر کە گوایە دژی ڕێکەوتنەکەی بەحرەین و ئیماراتن لەگەڵ ئیسرائیل و بەرگری لە بەرژەوەندی خەڵکی فەلەستین دەکەن، جگە لەشانۆیەکی ساختەکاری شتێکی تر نیە، بۆ سەلماندنی ئەو ڕاستیەش دەبێ بگەڕێینەوە بۆ هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو لەسەردەمی شەڕی ئێران و عێراق، کاتێك دەرکەوت ئێران ژێر بەژێر لەگەڵ ئیسرائیل ڕێککەوتوە بۆ کڕینی چەك، ئەو سکانداڵەش (فەزیحە) لەژێر ناوی (ئێران کۆنترا) دەرکەوت ، هەروەها تورکیاش زۆر دەمێکە پەیوەندی دیپلۆماسی ڕاستەوخۆی هەیە لەگەڵ ئیسرائیل هەردوو ووڵات سەفارەتیان لەوی تردا هەیە تا ئەمڕۆش بەردەوامە! قەتەریش دەمێکە ئۆفیسی بازرگانی لەگەڵ ئیسرائیل کردۆتەوە .
هەموو ئەم سیاسەت و ڕێکەوتن وهەڵوێستانە، بە ئەرێن ونەرێنیەوە ، بەگوێرەی چەرخی بەرژەوەندی وولاتە ئیمپریالست و زلهێزەکانی جیهان و وولاتە کۆنەپەرستەکانی ناوچەکەو دەسوڕێ و بەئاشکرا نیشانمان دەدا کە لەم نێوەدا دوو بەرژەوەندی جیاواز بەڕەق وئاشکرا خۆی دەردەخا ، بەرژەوەندی سەرمایەدارەکان لەڕێگای سیاسەتی دەوڵەتەکانیانەوە کە گشت سنورە نەتەوەیی و ئایینی وتایفیەکانیان بەزاندوە و کرۆکی چینایەتی خۆیان زۆر ئاشکرا نیشانداوە ، لەبەرامبەردا بەرەی جەماوەری کرێکار وزەحمەتکێش وئازادیخوازی ناوچەکە، بەتایبەت لە فەلەستین و ئیسرائیل کە هیچ جۆرە بەرژەوەندیەکیان لەم سات وسەودایە و شەڕو دوژمنایەتیە دینی و نەتەوەییە نیە وبگرە ئەوەی ئەنجامدەدرێ دروست دژ بە بەرژەوەندی ئەوانە و هەڕەشە بۆ سەر ژیان وگوزەرانیان.

لێرەدا ئەوەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە کە خاوەنی سەرەکی ئەم مەسەلەیە جەماوەری کرێکاران وزەحمەتکێشان وئازادیخوازانی هەردووك ووڵاتە، دەریش دەکەوێ کە کلیلی چارەسەری ئەو کێشە ئاڵۆزە هەر بەدەست ئەوانە ، ئەوانن کە بەهیچ جۆرێك بەرژەوەندیەکانیان لەگەڵ ئەم سیاسەتانە نایەتەوە، هەر بۆیە ئەمڕۆ یەکڕیزی خەباتی ئەوان زامنی پوچەڵکردنەوەی ئەم بەندو بەستو ساتو سەودایەیە کە لەسەر ژیان ومافی ئەوان دەکرێ، دەستبردن بۆ ئەم یەکڕیزیە چینایەتیە، زەمینە خۆشدەکا بۆ لەقکردنی ژێرپێی ئەم لایەنە کۆنەپەرستانە وپوچەڵکردنەوەی سیاسەتەکانیان.
چارەسەری ئەم کێشەیە لە ئێستادا خۆی لە دامەزراندنی دوو دەوڵەتی سەربەخۆدا دەبینێتەوە، یەکیان بۆ فەلەستین و ئەوی تریان بۆ ئیسرائیل دوور لە دوژمنکاری ، دوو دەوڵەت لەسەر بنەمای دابینکردنی ئازادی ویەکسانی و خۆشگوزەرانی بۆ دانیشتوانەکانی لە ئێستاودا بۆ نەوەکانی داهاتوش دوور لە شەڕ و ئاژاوە و یەکتر

کوشتن، دوور لە هەر جۆرە مۆرکێکی ئایینی و نەتەوەیی.

آ2020 / 9 / 11

کزەبایەک لە تۆوە … شیعر/ کاوە عوسمان عومەر

لە نەهاتنی کزەبای تۆ،،
لە بوونی خۆم بە گومانم،
لە سەپۆلی خەیاڵاوی فەلەک،،
بێبەروام، لە گیانەڵەی …
پایزێکی هەناسە سارد ،
وەک بەرد ، ڕەنگ مەرگم
هەست ب□ تاڵم ،
وەک،،
مەلێکی تەرە،،
بێ کەنارو بێ دەوارم
....
لە نەگەیشتنی کزەبایەکی..
سازگارت، گۆمێک لە تەنیایی،،
ئارامی لێ بڕا،،
ڕێچکەی شەپۆلی سڕبووی،،،
بەرەو زەردەی لێوی مەرگ برد،،
خونچەخەوتوەکانی..
قەراغ گۆمی سەرابیشی…
لە فیردەوسی گیاکان،،
سەرگەردان کرد
....
کە کزەبات نەهات،،
ڕۆح پەروانەیەکی ..
وێڵی سەرگەردانە،،
لە شەوێکا جێی نەبوەوە،،

سەری خۆی هەڵگرت،
لە هەردەی غوربەتی کەنارێکا،،
گیانی سپارد ،،
....
کە کزەبات نەگەیشت،،
ئینجانەکانیش بێ گوڵن،،
خۆڵی وونبوون زۆر دەمێکە…
پەرژینی بێستانی چوون و هاتنی..
تۆی تەنیوە ،،
ڕۆژەکانیش وێڵن، بە دوای…
گەڵا جەستە پەرتبوەکان،،،
درەختەکان ڕەنگی بەهاریان فڕیدا،،
زەردی مەرگیان پۆشی،،
لەچۆڵی دەروازِەی هاتنێکتا،،،
هەناسە بڕکێی شەقامەکانە،،،
بە دوای هەنگاوی..
ڕێبوارە خەمگینەکان،،
گڕی زەریایە،،
بۆ گەیشتنی هەورە سەرابیەکان،
....
لە نەگەیشتنی کزەبایەکتا،،
باخچەیەک ماتەمپۆشە،،،
تەنها گمەئەوینی کوکوختیەک دێ،،
بۆ سنەوبەرێکی دڵ ڕەق،،
تنۆکە بارانەکانیش…
ئەمڕۆ تینوون، گوڵ□ بەڕۆژەی..
چرپەکان،،
چیتر ئاڵتوونی و گەشاوە نین،
کانیەکی وشکە،،
کەژی عیشقت ئەمشەو،
چاوانت بیابانێکە…
دارێکی تەنیام تیایدا ،،،
وشک و زڕ بە شکۆفە وەریوەکان،،
پڕ ل□ ئەشکەنجەشە ،،
خوڕەی فرمێسکی پێڵوی ئاسمان،،
لە سەر لەپی قڵیشاوی هەورێک،،،..
تریشقەی دوێشەو،،

جەستەی قەترانی..
هەنجر هەنجرکرد،،
....
لە حەسرەتی نەهاتنی گز□ بایەکتا،،
سەرچڵی قژی چاوەڕوانیش ، ،
لە ژوورەکەدا،،
سپی ئەکاتەوە،،،
بەسەر خۆهەڵواسینی…
ساتە باڵکراوەکان..
بە ملوانکەی بێدەنگیەوە،،
....
لە نەهاتنی کز□ بایەکت،،
چی پروشە بێ دەنگیەکی ترسناک،،
وەریوەتە ڕوخساری شەختەبووی من ،،
لە وونبوونی بوونتا،،
لە نەبوونی بوونتا،،
گزنگی چاوی گڕینی خۆر..
چی سودێکی ماوە،
پریشکەی جوانی بێ یان نا،،
چی مانایەکی ماوە،،
ژیان ڕاست بێ یان خەو؟
ڕۆژبێ یان شەو؟
....
لە دۆزەخی نەبوونتا،
تنۆکە لمی یادەکانت،،
بە سمکۆڵانی،،
ئەسپە سپیەکانی…
مەرگەوە ئەبریسکێنەوە،،
هێشوەو ترێی داری شەو تاڵن،،
ژەهرن،،
کە کز□ بایەکی تۆ،،
بە دارستانی ئەمڕۆو.. سبەینێشا..
تێنا پەڕێ

چل و دوو خولەک شیعر بە شوانە ، یان چل و دوو شوانە بە شیعر … نەوزاد بەندی

- نەوزاد بەندی –

[بە بۆنەی بردنەوەی خەڵاتی دووەم لە ڤێستڤاڵی ڕۆژنەی شیعریی ، چەند ووشەیەک بە شوان سەعید]

شوانە ..
ئێستا سەعات یەک و هەژدە خولەکی دوای نیوە شەوە و
هەر ئێستا بوو بە یەک و نۆزدە خولەک ..
لەگەڵ ئەوەی سبەینێ دیدارم لەگەڵ فیتەر و
یەک دنیا بێگاری تردا هەیە ،
کەچی حەزم کرد بە کۆمەڵێ ووشەی ماندووی خەم ،
تەپ و تۆزاویت بکەم ..
ئە توخوا لێرە گوڵ کوا ،
هەتا گوڵبارانت کەم ؟
لێرە گوڵ کوا ..شوانە .لێرە گوڵ کوا ؟
ئاخر توخوا
شوانە ، لێرە گوڵ کوا ؟

لەم قەفەزە ژەنگاوییەدا ،
کە سەدان ساڵە ژەنگ گرتوویەتی و
کەچی یەک تەلیشی ناپسێ ..
ئاخر توخوا تۆ شتی وات بینیوە ،
قەفەزێک سەدان ساڵە ژەنگ خواردبێتی و
یەک تەلیشی نەپسێ ؟؟
ئەزانی بۆ سەدان ساڵە
ژەنگ گرتوویەتی و یەک تاڵیشی ناپسێ ؟
ئەزانی بۆ ..؟
چونکە خەمان ..

بە دەست و پەنجە و لوولاقمان ،
ڕۆڵی شیشەکانی قەفەز ئەگێڕین و
ئەوەندە لە ئازادی ئەترسین ،
هەر نەبێتەوە .
تەنانەت دەرگایەکیش بکرێتەوە ،
خۆمان حازر کردووە ببین بە دیوار ..
تەنانەت دیکتاتۆرێکیش کۆرونا بیکوژێ ،
ئامادەین لەسەر پشتی خۆمان
ببین بە تێڵاو دار
لە پێی خۆمانا ببین بە سندم
لە مەچەکی خۆمانا ببین بە کەلەپچە
لە ملی خۆمانا ببین بە پەتی سێداره
له موچەی خۆمانا ببین بە پاشەکەوت و
لێبڕین ..
ئەزانی چەند حەزمان لە کارەساتە ؟
شوانە ..ئەزانی هەموومان ئاڵودەی
کۆیلایەتی بووین ؟
تۆ ئەزانی لەگەڵ نەهامەتیدا گەز گەز باڵا ئەکەین ؟
لەگەڵ نەبوونیدا ، ژنەکانمان ئاوس ئەبن ..
تۆ ئەزانی لەگەڵ درۆدا چەند ڕێکین ؟
لەگەڵ خیانەتا چەند ڕوو سوورین ؟
تۆ ئەزانی لەگەڵ ترسنۆکیدا ،
چەند شانازیمان تیا ئەڕوێ ؟
مەدالیا بە مەدالیا ئەڵێ خۆت لادە ،بەسنگمانەوە ..
قسەی زل بە بەقسەی زل ئەڵێ خۆت لادە
بە زمانمانەوە ..

ئەزانم تۆ کەیفت بە سیاسەت نایە شوانە ..
ئەترسی ڕەنگی تابلۆکانت لێ تێک دا ..
ئەزانم حەز ناکەی سیاسەت
دەلاقەی باراناوی شیعرەکانت
بە دوکەڵ ڕەشکا ..
ئەزانم حەز ناکەی سیاسەت ،
باخچە پڕ لە هەنگ و گوڵەکانت ،بۆ پڕ کا لە بۆنی کەلاکی گەنیو و
..بەرازی بەلەسە .
ئەزانم ..
بەڵام من کە کوڕی ناو جەنگ و

ڕاكردووی ناو هەرای كودەتا و
ئاهەنگی ناوەختی ناو حیزب و
برینداری ناو تەقەی خۆشی
سەد باره هەڵبژاردنەوەی خاوەنشكۆم ..
زاریشم ببەستم ،
هەمدیسان برژانگم ،
دنیایەك مەشهەدی
نوشوشتی ئەكێشێ .
دنیایەك جڕت ئەنێ بە حەوش دیواری
ئەوانەی
لە كارتۆن پەیدا بوون
كەچی پیس خەریكی
تێكدانی
داهاتووی من و تۆن .

بەس شوانە
حەزم ئەكرد
عەسرێكیان
ل□ بەردەم چایخانەی شەعبا
یان لەلای گوزەری
عەرەبانەی دوای سەعات دووی
جادەی
كاك ئەحمەد ،
بتبینم ..
تەماشای هەناسە و
حەسرەتی مامۆستا و
عەرەبانچی بكەین و ..
بزانین چەند قورسە ژیان لێرە ..
چەند خێرا كات ئەڕوا ،
بۆ ئەوەی یەك دنیا
مر□قی بێ لایەن
نەدەستیان
بگاتە لەتێ نان
نە دەمیان بگاتە قومێ ئاو ..

حەزم كرد
ل□ بەردەم چایچیەك

بە سینی ،
چای خەڵوز ئەفرۆشێ
ڕاوەستین
چایەکت بۆ بکڕم ..
دوو سیگار گڕ بدەین ..
دوا سیگار ..
نەک ل□ بەر تەندروستی سیەکان ..
نا ..ل□ بەر کەمپینێ ،
لە دژی شقارتە ..
ئێ ئاخر میللەتێ ساڵانە گڕ ئەگرێ ،
کفرە کفر شقارتە و
ئاگری
پێ بدرێ ..
تۆ بینیت ئەو تەیرەی
لە عەشقی هێلکەکان ،
مایەوە ..تا سووتا ؟
تۆ بینیت ..؟
تۆ بینیت ، چەند جوانی ،
ئەسوتێ ..
تا زیاتر گیرفانی
مافیایەک
هەڵتۆقێ ؟
تۆ بینیت ؟

ئەزانم هەمدیسان ،
سیاسەت ئەڕواتە
پاوانی شیعرێکت ..
هەمدیسان ،
مرواری
تاقێکت ئەکەوێ و ..
نازانی
چۆن جاڕی بۆ بدەی .

دەی قەینا ..
دوا،سیگار ئەکێشین .
دیوانێک کە هیچ کەس نەیکڕی ..
کە ناک□س ناتوانی

هۆنراوەی لێ دزی ..
ئەیکەمە دیاری بۆت ..

ئەڕۆمە
گەلەری پڕ وێنەی تەماویت ..
ئەڕوانم
بۆ کۆشکی
ڕوخاو و
خەماویت ..
لەو سەری کۆڵانی
کۆپلەیەک ئەوەستم ..
ل□ بەردەم
تاوێکی ناوەختی دێڕێکتا ،
بێ چەتر ..
چاوەڕێی خۆم ئەکەم بێتە خوار□ ..
ئەزانی چەند ساڵە ،
بە بێ خۆم ، ئەگەڕێم ؟
هەندێ جار ،
بۆ ساتێ
تارمایی خۆم دیارە و
دیار نیە ..
وەک ل□ تیف هەڵمەتم
بەسەردێ و ..
هەم یارە و .. یار نیە ..

دوای ئەوە ت□ ب□□□
پێشبڕکێی شیعرەوە و
منیش
بۆ
سۆراخی پشکۆیەک
لە شارێک ژیلەمۆ

ئێستاکە سەعات بوو
بە یەک و پەنجا و نۆ
خولەکی بەیانی و
هەر ئێستایش
بو
به

سەرابی شەوارەکان … ستار ئەحمەد

سروەی ئارامی هێلانەی شەوانی
کە دادەبڕێی لە رۆژانی پڕ کەسەرم
لە نێو دڵما کوختی خەمێکی کاڵ دروست دەکەیت
دێوانە بۆ وتەی بە چێژی رابردووت
لە گۆشەی هەستێکی هەتیوا دەسرەوم
بۆ سبەی هەروەکو سۆفی خەڵوەتکێش
بە دوای تۆ زادی توێشووی عەشق هەڵدەگرم
تۆ بڵێی ئەم خەمەی وەکو با دەمژەنێ
لە ئاستی لاپەڕەی بێگەردی دەروونما راگرم
دەزانم تۆش وەکو ئەم دڵەم بێکەسی
بەبێ من ژیانت سەرابی ئاگرە
کەواتە گوێ بۆ بەستەی شەوارەی نەگبەتیو
هاواری تەنهاییم راگرە
من خەمم لە سزاش عەشقێکم شەو ئاسا
خەڵوەتگای خواناسو دڵپاکی بێچارەم
پێمخۆشە زوڵفانت
بۆ ملی ئارەزووم بکەمە سێدارەم
کەی وتم لەم کاتە بە تەنها بمهێڵە
ئافەرین کە لانەی ئارامت شێواندم
لاپەڕەی کەساسیت بە عومرم ناسان
چاوێکت بە هەڵەی رۆژانتا نەگێڕا

ستار ئەحمەد